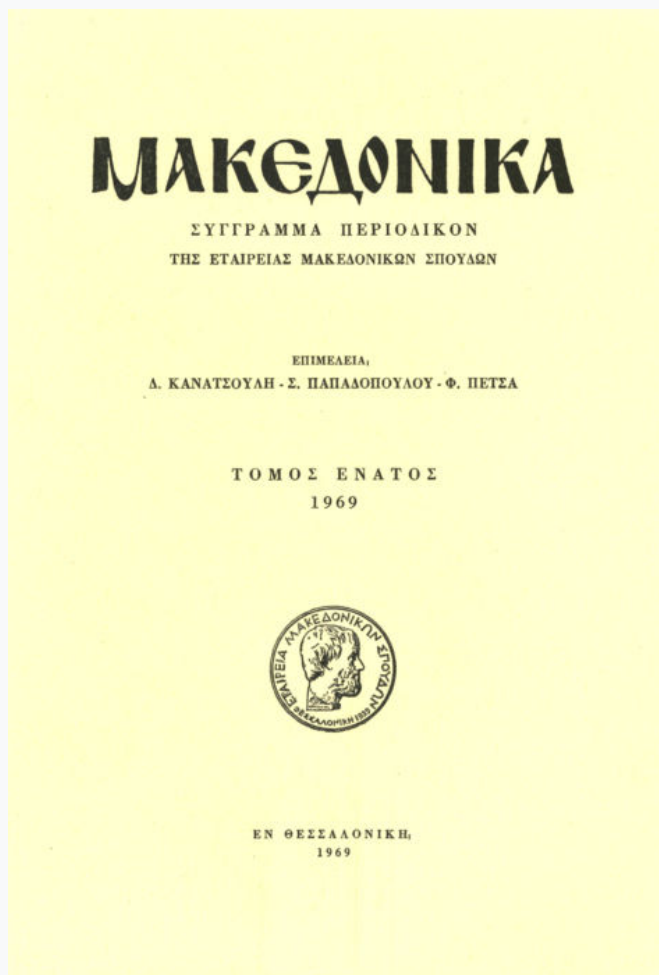

Μακεδονικά

Τόμ. 9 (1969)

Ιωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Ο αγώνας του 1821 στη Μακεδονία

Z. N. Τσιρπανλής

doi: [10.12681/makedonika.1055](https://doi.org/10.12681/makedonika.1055)

Copyright © 2015, Z. N. Τσιρπανλής

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Τσιρπανλής Z. N. (1969). Ιωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Ο αγώνας του 1821 στη Μακεδονία. *Μακεδονικά*, 9, 353–355.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.1055>

Glaukon, sowie der spartanische Koenig Areus in vorderster Front gegen Antigonos Gonatas. Die Unterstützung durch Ptolemaios II., den man offenbar als weniger bedrohlich für die Autonomie gehalten hat, zeigt, wenn dies noch nötig waere, daßh ier kein Aufstand gegen die herrschenden «Ausbeuter» vorliegt. Und am Ausgang des 3. Jh., als der soziale Mißstand in Griechenland besonders krass war, hat sich gerade Philipp V. von Makedonien zeitweilig als Vorkämpfer der unterdrückten Schichten gegeben. Auch die Auseinandersetzung des Achaeischen Bundes mit den Makedonen wird durch die wirtschaftlich starken Kreise getragen. Es ist zuzugeben, daß die späetere Annäherung zwischen diesen beiden Gegnern mitbewirkt worden ist durch die Ansteckungsgefahr der spartanischen Reformbewegung. Hier werden also gemeinsame Klasseninteressen, aber mindestens ebenso offensichtlich die Furcht vor der militaerischen Expansion Spartas greifbar. Aber ganz abgesehen davon wurde in Sparta die Bewegung nicht durch die Masse der Werktaetigen hervorgerufen. Vielmehr ging dieser Impuls von der Monarchie aus, worauf neuerdings wieder C. Mossé nachdrücklich hingewiesen hat¹. Wenn Šofman in dieser Zeit durchweg mit einem so nachhaltigen Einfluß der Masse auf die Außenpolitik rechnet, so setzt er sich dem Vorwurf der Modernisierung aus, mit dem er immer so schnell gegen die bürgerliche Geschichtsschreibung zur Hand ist. Dies ist auch einer der Gründe, warum das Werk Šofmans auf weiten Strecken nicht ganz befriedigt. Die wirklich geschichtstragenden Kraefte treten zu sehr in den Hintergrund, die Lage ist vielfältiger, komplizierter, als sie Šofman schildert.

Auch sonst ist das Werk nicht frei von solchen voreiligen Urteilen und von manchmal schwerwiegenden Versehen. Besonders störend wirkt etwa (I. S. 164ff.) der Uebersetzungsfehler beim Vertrag zwischen Amyntas III. und den Chalkidiern (H. Bengtson, Staatsvertraege II, Nr. 231) und die aus der irrigen Lokalisierung der Bottiaier gezogenen Schlüsse auf die innere Lage Makedoniens (Verwechslung von Bottiaia mit Bottike).

Diese kurzen Ausführungen können nur einen ersten Begriff vom Inhalt und der Eigenart des Werkes geben, das trotz seiner Maengel eine beachtenswerte Leistung ist. Es bleibt allerdings für die marxistischen Historiker eine Aufgabe, diese Auffassungen in einer Reihe von Punkten mit konkreten Angaben zu belegen oder gegebenenfalls zu korrigieren. Jedenfalls ist Šofmans Werk ein Versuch der sowjetischen Historiographie, die Entwicklung eines Staates im Verlauf des gesamten Altertums monographisch darzustellen. Es waere also auch für die westliche Geschichtsschreibung eine lohnende Arbeit, die ganze Thesenkette Punkt um Punkt zu überprüfen und festzustellen, welchen Beitrag der Marxismus zum Verstaendnis der makedonischen Geschichte liefern kann.

HEINZ HEINEN

Ἰ ω ν ν ο υ Κ. Β α σ δ ρ α β έ λ λ η, 'Ο αγώνας του 1821 στη Μακεδονία (Ἐταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν. Μακεδονικὴ Λαϊκὴ Βιβλιοθήκη, ἀριθ. 21), Θεσσαλονίκη 1969, 80ν μικρό, σελ. 148, πίν. 20.

Με τὸ βιβλίον αὐτὸ ἐγκαινιάζεται μιὰ νέα σειρά ἐκλαϊκευτικῶν ἐκδόσεων ἀπὸ τὴν Ἐταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν, τὸ δραστήριον αὐτὸ πνευματικὸ ἴδρυμα τῆς Μακεδονίας, ποὺ τελευταία, χωρὶς ὑπερβολή, ἀποκαλεῖται συχνά τόσο στὸ ἐσωτερικόν, ὅσο καὶ στὸ ἐξωτερικόν Ἀκαδημία τῆς Βορείου Ἑλλάδος. Ἡ νέα αὐτὴ ἐκδοτικὴ προσπάθεια θυμίζει ἀντίστοιχες εὐρωπαϊκές, ὅπως τὴ γνωστὴ γαλλικὴ σειρά *Que sais-je?* ἢ τὶς διάφορες ἰταλικές *Edizioni Economiche*, καὶ ἀναμφισβήτητα θὰ συμβάλῃ στὴν πληρέστερη κατανόηση τῆς

1. Les utopies égalitaires à l' époque hellénistique, *Revue historique* 241 (1969), S. 299f.

μακεδονικής ιστορίας σε ευρύτερη λαϊκή κλίμακα. Ειδικότερα τὰ νέα βιβλία, σε σχήμα μικρό και ευχρηστο, έχουν σκοπό νά παρουσιάσουν στο μεγάλο αναγνωστικό κοινό τὰ ιστορικά στοιχεία που ειδικοί έρευνήτες μελέτησαν από καιρό σχετικά με τις επαναστατικές ενέργειες των Μακεδόνων επί τουρκοκρατίας (1430-1912).

Τό βιβλίο λοιπόν του συγγρ., γνωστού και δόκιμου μελετητή της μακεδονικής ιστορίας, είναι γραμμένο σε εκλαϊκευτική μορφή, χωρίς σημειώσεις και κουραστικές αναδιφήσεις, οέ γλώσσα δημοτική, με την οποία τόση ζωντάνια και γλαφυρότητα κερδίζει ή ιστορική αφήγηση. Σηριζεται έξ ολοκλήρου στην τεκμηριωμένη διαπραγμάτευση του ίδιου θέματος που ό συγγρ. παρουσίασε στά 1967 σε τρίτη, συμπληρωμένη, έκδοση με τίτλο *Οί Μακεδόνες κατά την Έπανάστασιν του 1821* (βλ. έκτενή βιβλιοκρισία στά «Μακεδονικά» 7(1967), σ. 387-393). Έτσι χωρίς ενδοιασμούς και με σταθερό τό αίσθημα της επισημονικής ασφάλειας χαιρείται ό αναγνώστης, σε οποιαδήποτε βαθμίδα ιστορικής γνώσης κι άν βρίσκεται, την άλλη και ευχάριστη σύνθεση.

Τα κεφάλαια στά οποία χωρίζεται ή νέα αυτή εργασία είναι έξι και καλύπτουν χρονικά τὰ πολεμικά γεγονότα όχι μόνο του 1821. Έξετάζονται, πολύ σωστά, καταστάσεις και συνθήκες που προηγήθηκαν και συνέπειες που ακολούθησαν τό ιστορικό γεγονός. Διαφορετικά θά ήταν άκατανόητη ή επανάσταση της Μακεδονίας. Γι' αυτό και τὰ τρία πρώτα κεφάλαια (σ. 7-45) αναφέρονται στους κλέφτες, άρματολούς, πειρατές και γενικά στους πολεμικούς άνδρες¹ που με τον ήρωισμό τους κρατούν ελεύθερα τὰ μακεδονικά βουνά και τις θάλασσες, και διατηρούν άσβηστη την έλπίδα για την εθνική άνάσταση από τον 17ον κυρίως αιώνα ως τό 1821- μνημονεύονται επίσης οί άξιοι Μακεδόνες συνεργάτες του έθνομάς Ρήγα Βελεστινλή και οί πολυάριθμοι φιλικοί της Μακεδονίας. Ή επανάσταση στη Χαλκιδική με πρωταγωνιστή τον Έμμανουήλ Παπά, τὰ φοβερά τρομοκρατικά μέτρα των Τούρκων στη Θεσσαλονίκη εις βάρος επιλέκτων Έλλήνων πολιτών, ή έπική πολιορκία και καταστροφή της Νάουσας, ό κλεφτοπόλεμος στά Πιέρια και τον Όλυμπο, κατέχουν τό σημαντικότερο τμήμα του βιβλίου (σ. 46-93) και αναπαριστούν, με τις πλούσιες πληροφορίες που διαθέτει ό συγγρ., την αυτοθυσία, την άγωνία και τον σπαραγμό του βόρειου προμαχώνα της χώρας μας. Άκολουθεί τό τελευταίο κεφάλαιο, χαρακτηριστικό για την άνιδιοτελή προσφορά των Μακεδόνων στους άγώνες κατά των Τούρκων στη Ρούμελη, Πελοπόννησο και τὰ νησιά. Τό Έπίμετρο που κλείει τη μελέτη θά μπορούσε νά θεωρηθί και σάν έβδομο κεφάλαιο με τίτλο: Ή τύχη της Μακεδονίας μετά τη λήξη της Έλληνικής Έπανάστασης. Προστίθεται άκόμη, γι' αυτόν που θά επιθυμούσε νά έμβαιθύν περισσότερο στά γεγονότα, άρκετά κατατοπιστική βιβλιογραφία, ενώ τό αναλυτικό εύρετήριο συμβάλει στην πιδ άνετη χρήση του βιβλίου. Γενικά ή εργασία αυτή πιστεύω ότι θά πετύχει τον στόχο της, γιατί κατορθώνει νά μεταδώσει τὰ γεγονότα με παλμό εθνικό, νά άνυψώση την

1. Γι' αυτούς μάλιστα παρατίθενται και σχετικά δημοτικά τραγούδια (σ. 21-24), όπου συναντούμε μερικές λέξεις για τις οποίες καλό θά ήταν νά σημειωνόταν ή έρμηνεία τους. Τέτοιες είναι π.χ. οί λέξεις *τσιλίκι* (σ. 22) ή *σελίκι* (σ. 23), *μπιζέρισαν* (σ. 22), *ντιβιτάρης* (σ. 22), *μεντάτο* και *καίρετι* (σ. 24). Οί λέξεις αυτές είναι βέβαια τουρκικές και ό άπλως αναγνώστης θά δυσκολευόταν νά τις άντιληφθί. Σημαίνουν αντίστοιχα: *άτοάλι*, *βαρέθηκαν*, *γραφιάς* ή *γραμματικός* (*divitar*), *βοήθεια* (*medet*), *κουράγιο* (*gayet*). Άς μου επιτραπή επίσης έδώ νά προχωρήσω σε μιá διόρθωση στο τραγούδι του Λάζου που ό συγγρ. παραθέτει σύμφωνα με τις γνωστές εκδόσεις. Πρόκειται για τη λέξη *Έξαρχος* που γενικά θεωρείται ως άξίωμα του Λάζου. Μάλλον θά ήταν τό μικρό όνομα ή και τό επώνυμο του άρματολού, και θά έπρεπε νά γραφή με κεφαλαίο. Τά αποδεικτικά στοιχεία θά τὰ προσκομίσω σε μικρή μελέτη.

έθνικη αξιοπρέπεια όχι με λόγια κενά, να καυτηριάσει ακόμη τὰ ελαττώματα τῆς φυλῆς, κι ὅλα αὐτὰ με τὴν ἡρεμὴ καὶ ἀντικειμενικὴ ἐξέταση τῶν πηγῶν, στὴ μελέτῃ τῶν ὁσίων ὁ συγγρ. ἔχει ἀφιερώσει ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια τὶς πνευματικὲς του δυνάμεις.

Ζ. Ν. ΤΣΙΡΠΑΝΔΗΣ

Κωνσταντίνου Ι. Χιόνη, 'Ιστορία της Καβάλας, Καβάλα 1968, 8ον, σελ. 120.

Παρουσιάζομεν ἐνταῦθα τὸ ὑπὸ τὸν ὡς ἄνω τίτλον βιβλίον τοῦ φιλόλογου Κωνσταντίνου Ι. Χιόνη.

Τοῦ ὅλου ἔργου προηγεῖται ὁ πρόλογος (σ. 7) καὶ ἡ εἰσαγωγή (σ. 9-10). Εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ βιβλίου τὸ ὁ συγγραφεὺς ἐξετάζει τὰς πηγάς, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς τὴν πόλιν τῆς Καβάλας.

Μετὰ τὸν πρόλογον καὶ τὴν εἰσαγωγὴν ἀκολουθεῖ τὸ πρῶτον κεφάλαιον τοῦ ὑπὸ παρουσίας βιβλίου (σ. 11-26), τὸ ὁποῖον φέρει τὸν τίτλον «'Αρχαία 'Ιστορίαν». Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ὁ Κωνσταντίνος Χιόνης ἐκθέτει τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν τῆς πόλεως, ἡ ὁποία τότε ὀνομαζέτο Νεάπολις, τὰ δὲ κυριώτερα σημεῖα τῆς ἐκθέσεως ταύτης ἔχουν ὡς ἀκολούθως:

Οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἀναφέρουν σπανίως τὴν Νεάπολιν, μολονότι αὕτη ἦτο σπουδαία πόλις. Αἱ περισσώτεραι τῶν πληροφοριῶν μας διὰ τὴν Νεάπολιν ὀφείλονται εἰς τὰς μαρτυρίας τῶν ἐπιγραφῶν. 'Η πόλις αὕτη ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων πηγῶν ὡς «Νεάπολις ἐν Θράκη» ἢ «Νεάπολις παρ' 'Αντισάραν». 'Ολίγον δὲ ἀργότερον ἀπλῶς καὶ ὡς «Νεάπολις».

Τὴν θέσιν τῆς Νεαπόλεως εἰς τὴν σημερινὴν Παναγίαν τῆς Καβάλας τὴν καθώρισεν ὁ καθηγητὴς Γ. Μπακαλάκης. 'Εξ ἐπιγραφικῶν κειμένων τὸ 410/9 καὶ 356/5 πληροφοροῦμεθα δι' εἰς τὴν Νεάπολιν ὑπῆρχεν ἱερὸν τῆς Παρθένου Θεᾶς. Δύο ἐπιγραφαί, αἱ ὁποῖαι εὐρέθησαν πλησίον τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας καὶ αἱ ὁποῖαι ἀναφέρουν ἱερὸν τι τῆς Παρθένου, ὠδήγησαν εἰς τὴν σκέψιν ὅτι ἐκεῖ ἐπάνω πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ τὸ ἱερὸν. 'Ο συλλογισμὸς τοῦ Γ. Μπακαλάκη ἐπεβεβαιώθη ἀμέσως, διότι διὰ τῆς πρώτης τοῦ ἀρχαιολογικῆς ἀνασκαφῆς ἐνετόπισε τὸ ἱερὸν τῆς Παρθένου. Διὰ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἀνασκαφῶν τόσον τοῦ Γ. Μπακαλάκη, ὅσον καὶ τοῦ Δ. Λαζαρίδου, αἱ ὁποῖαι ἐπηκολούθησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, κατωρθώθη νὰ προσδιορισθῇ ἐπακριβῶς ἡ τοποθέτησις τοῦ ἱεροῦ.

'Η Νεάπολις ὑπῆρξεν ἀποικία τῆς Θάσου. Τοῦτο δύναται νὰ συμπεράνῃ τις ἐκ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα ἐμεσολάβησαν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Πρώτης 'Αθηναϊκῆς Συμμαχίας μέχρι τῆς διαλύσεώς της.

'Ο χρόνος τῆς ἰδρύσεως τῆς Νεαπόλεως δὲν δύναται νὰ προσδιορισθῇ ἐπακριβῶς. Δὲν πρέπει ὅμως ἡ ἰδρύσις τῆς πόλεως ταύτης νὰ ἀπέχῃ χρονικῶς πολὺ ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας τῶν Θασίων ἐναντίον τῶν ἐντοπίων Θρακῶν. Τὸ *terminus ante quem* τοῦ γεγονότος τοῦτου εἶναι τὸ ἔτος 500 π.Χ. 'Η Νεάπολις ὑπῆρξε μέλος τῆς Δευτέρας 'Αθηναϊκῆς Συμμαχίας, ἡ ὁποία ἰδρύθη τὸ 378 π.Χ. 'Εμεινε δὲ ἡ πόλις αὕτη πιστὴ σύμμαχος τῶν 'Αθηναίων μέχρι τῆς κατακτισεώς της ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας.

Κατὰ τοὺς 'Ελληνιστικοὺς καὶ Ρωμαϊκοὺς χρόνους ὁ λιμὴν τῆς Νεαπόλεως ἀπετέλει τὸ τέμα μίᾳ ἐμπορικῆς ὁδοῦ, ἡ ὁποία ἦγωνε τοὺς Φιλίππους μετὰ τὴν 'Ανατολὴν διὰ μέσου τῆς 'Αλεξανδρείας καὶ Τρωάδος. Διὰ μέσου τῆς ὁδοῦ ταύτης εἰσέρχονται αἱ διάφοροι δοξασίαι, αἱ ἀνατολικαὶ θρησκευτικαὶ λατρεῖαι καὶ ἐν τέλει ὁ Χριστιανισμός. Τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἠκολούθησε καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος κατὰ τὸ ἔτος 54 μ.Χ. 'Ο ἀπόστολος οὗτος τῶν 'Εθνῶν ἀπεβίβασθαι εἰς τὴν Νεάπολιν καὶ μετέβη εἰς τοὺς Φιλίππους, ἐνθα ἱδρυσεν διὰ μέσου τὴν Χριστιανικὴν 'Εκκλησίαν εἰς τὴν Εὐρώπην. Κατὰ τὸ 103 μ.Χ. ἐπεσκέφθη τὸν λιμένα τῆς Νεαπόλεως καὶ ὁ ἅγιος 'Ιγνάτιος.